

**ПОЄДНАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ І ПЕРСПЕКТИВНИХ
АКМЕТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРИ**

У статті розглядаються сутність, принципи, технології акмеологічного навчання та виховання під час вивчення української літератури.

Сучасна ситуація в Україні характеризується кардинальними змінами в політичній, економічній, соціальній та культурній сферах. Це зумовлює пошук нових методів та підходів до організації навчально-виховного процесу, інноваційного розвитку навчального закладу на основі педагогіки життєтворчості, акмеологічного виміру потенціалу індивідуального буття, зростання педагогічної майстерності, професіоналізму сучасного вчителя-вихователя, активізації його творчої діяльності з подальшим удосконаленням навчання талановитої молоді, що є метою виявлення обдарованих дітей, їхнього саморозвитку та самореалізації.

Серед існуючих дискусій щодо шляхів подолання проблем сучасної школи акмеологію можна розглядати як простір, у якому знайдуть місце практичні освітні проекти щодо навчання й виховання людини, здатної реалізувати себе в повному обсязі сил і здібностей у будь-якому соціокультурному середовищі.

Акмеологічні підходи до організації освіти вивчають вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема, І. Д. Бех, О. І. Власов, О. А. Дубасенюк, І. Г. Єрмаков, М. В. Кузьміна, О. Я. Савченко, Г. С. Сазоненко.

За М. В. Кузьміною, в основі досліджень шкільної акмеології – шляхи досягнення вершин професіоналізму в педагогічній діяльності. Стратегія самореалізації особистості розглядається в руслі професійної діяльності, адже в практичній діяльності особистості відбувається формування ціннісних орієнтацій та стратегічних напрямів життєорганізації. Акмеологи стверджують, що чим вищий рівень професіоналізму в людини, тим більше в ній індивідуального та особистісного.

Об'єднувальною основою для педагогічної та шкільної акмеології є визнання в якості предмета професійної зрілості педагога та її вдосконалення. Г. І. Кримська та В. В. Панчук таким предметом вважають діяльність педагога як фахівця, дослідження професіоналізму в його педагогічній діяльності.

Дослідження показали, що сучасна школа повинна стати школою життєвої компетентності особистості, яка не готує дитину до життя, а сама є особливим життям, у котрому живе людина як зростаюча особистість, оволодіваючи ключовими компетенціями, без яких не можлива її інтеграція в динамічний і мінливий світ.

* © Луків А. М.

Сьогодні система освіти повинна бути органічною складовою суспільства: з одного боку, система освіти – це педагогічна проекція суспільства, з іншого – програмування майбутнього суспільства, його розвитку, удосконалення та модернізації.

Сучасний світ бізнесу й технологій потребує, на жаль, не ерудита, а відповідального діяча. Тому освіта перебуває в постійних пошуках нових ідей, концепцій і підходів, які можуть забезпечити розвиток цивілізації, конкурентоспроможність економік та розв'язання екологічних проблем через особистісне зростання кожної людини.

Виокремлення особливої галузі знань – акмеології обумовлене потребою нашого суспільства у високому професіоналізмі діяльності фахівців, створенні умов для максимального самовираження і творчої самореалізації. Шкільна акмеологія – це наука про саморозвиток зростаючої людини як суб'єкта життєдіяльності в освітньому просторі школи.

Основними дефініціями, базовими для шкільної акмеології, є «акме» (вершина) – досягнення найвищих успіхів в особистісному та професійному розвитку; професіоналізм; зрілість (дорослість); саморозвиток; акмеологічний освітній простір; акмеологічні освітні технології; акмеологічна школа; акмеологічний моніторинг тощо [1, с. 275].

Традиційна школа недооцінює значення духовного життя людини, і дитина часто залишається сам-на-сам у творенні власного духовного світу. На цьому шляху вона зустрічається з величезними труднощами.

Надзвичайно важливим у формуванні успішної людини є її ставлення до життя. Коли в дитини не підтримувати надію та успіх, діяльність спрямовуватиметься на запобігання невдач, конфліктів, процеси блокуватимуться, не матимуть розвитку.

Місія акмеологічної школи полягає в допомозі вихованцям оволодіти технологіями життєвого й соціального успіху. Учитель акмеологічної школи – педагог-дослідник, педагог-новатор, вільний від догм і стереотипів, який має високий рівень морального обов'язку та відповідальності за результати своєї діяльності перед кожною дитиною, її батьками, усім суспільством. Учитель акмеологічної школи повинен виховувати людину, здатну створювати своє власне життя, здатну до самовизначення.

Метою і результатом освітньої діяльності акмеологічної школи є виховання соціально зрілої особистості випускника закладу зі стійкою акмеологічною позицією, а саме: духовно зрілого (стійкі соціально-моральні орієнтації, ціннісне ставлення до життєдіяльності; громадянська позиція; національна свідомість); професійно готового (висока мотивація досягнення успіху в обраному профілі навчання; самооцінка та самоконтроль; усвідомлення соціальної значущості; престижності профільних професій; стійкий професійний інтерес); особистісно готового (володіння ключовими життєвими компетенціями;

адекватна самооцінка щодо власного фізичного, психічного і соціального розвитку; висока мотивація досягнення життєвого успіху; здатність до саморегуляції, адаптації та самореалізації в соціумі); валеологічно освіченого (усвідомлене ставлення та готовність до збереження свого здоров'я; володіння психофізіологічними знаннями і вміннями організувати здоровий спосіб життя, відповідальність за прийняття рішень у ставленні до життя; готовність до створення здорової сім'ї) [9, с. 593].

Переконані, що допоможе виховати такого випускника поєднання традиційних та акмеологічних технологій. Детальніше зупинимось на акметехнологіях. Їх головне завдання – сформувати й закріпити в самосвідомості особистості необхідність у самопізнанні, саморозвитку й самореалізації.

До акмеологічних можна віднести такі технології: моделюючі (дидактична гра, моделювання ситуації); технології проектування (підготовка до захисту проекту, захист, аналіз захисту); технології кооперованого навчання (робота в парах, мікрогрупах, група обробка результатів); модульно-тьюторські технології (акцент – на самостійній роботі учнів, індивідуальні консультації); технології самовиховання, життєвого успіху; проблемно-пошукові технології; технології продуктивного навчання; технології родинного виховання; технології життєтворчості, особистісного зростання; проблемно-зорієнтоване навчання (створення проблемних ситуацій, формування проблем, їх розв'язання шляхом гіпотез, обґрунтування й доведення) [7, с. 128].

Ці інноваційні інтерактивні форми, методи і прийоми навчальної діяльності є особливо ефективними в поєднанні з традиційними (проблемна лекція, лекція з елементами бесіди; структурування навчального матеріалу (структурно-логічні схеми); аналітична, узагальнююча та евристична бесіди; робота з підручником та додатковою літературою тощо).

Наприклад, під час вивчення теми «Щастя людини у філософських трактатах Г. С. Сковороди «Вступні двері до християнської добронравності» та «Розмова п'яти подорожніх про істинне щастя в житті» в 9 класі доречними є поєднання таких методів, як створення проблемних ситуацій та формулювання проблем; коопероване навчання (робота в парах та мікрогрупах), робота з додатковою літературою тощо. Звичайно, однією з найефективніших може бути технологія проектування, адже їй притаманне оптимальне поєднання навчально-пошукової, дослідницької, ігрової (моделюючої), комунікативної діяльності. Проте в більшості шкіл навчальне проектування не вписується у традиційну класно-урочну систему, тому вчителю-предметнику-акмеологу важко забезпечити неперервність, системність і науковість навчального процесу та зробити технологію проектування однією з провідних у своїй діяльності.

Досить ефективним є використання моделюючих технологій на уроках української мови та літератури. Зокрема, при плану-

ванні вивчення великої теми вчитель може визначити теми, де передбачається використання дидактичної гри. Для цих уроків визначаються цілі та зміст, продумується поєднання дидактичної гри з іншими формами роботи. Під час безпосередньої підготовки дидактичної гри визначаються завдання для творчих груп, розподіляються ролі, визначаються прийоми активізації навчальної діяльності всіх учнів класу. При підготовці гри є доцільним завдання на випередження за підручником для всього класу. У старших класах недоцільно присвячувати дидактичній грі цілий урок, оскільки вона не може бути основною формою навчання. Як показує досвід, оптимальну кількість часу можна визначити в 15-25 хвилин, інакше дидактична гра перетворюється на звичайну розвагу. Можна застосовувати й такі форми моделювання на уроці, які поєднують у собі різноманітні інтерактивні прийоми (уроки у формі КВК, рольові дискусії у формі семінару, «круглого столу» тощо).

Слід зазначити, що в Україні є ряд навчальних закладів, які успішно впровадили в освітній процес акметехнології, зокрема і проектування, та презентували їх на численних науково-практичних семінарах, конференціях, симпозиумах, чим зробили вагомий внесок у розвиток національної педагогічної науки. Це перш за все Український гуманітарний ліцей Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Акмеологічний підхід до змісту освіти, технологій навчання та виховання дозволив перевести ліцей із режиму функціонування в режим розвитку, в умовах якого значно зросла якість освіти.

Отже, завдяки оптимальному поєднанню традиційних і перспективних акметехнологій значно підвищується рівень знань учнів. Адже головне завдання традиційних та акмеологічних технологій – формування і закріплення в самосвідомості особистості необхідності в самопізнанні, саморозвитку й самореалізації.

Метою і кінцевим результатом має стати особистісний розвиток кожного учасника навчально-виховного процесу, який передбачає готовність і здатність учнів до морального самовдосконалення й реалізації творчого потенціалу в духовній і предметно-продуктивній діяльності; самовиховання та морально-етичної компетенції; формування ціннісно-смыслових орієнтацій і етичних засад особистісного морального вибору; розвиток готовності до самостійних вчинків, цілеспрямованості в реалізації духовних цінностей.

Формулою розвитку в акмеологічній школі має стати: «Особистість – творчість – талант – лідер».

Література:

1. Акмеологія шкільної освіти : Науково-методичний посібник./За заг. редакцією Г.С.Сазоненко. – К. : Основи, 2010. – 560 с.
2. Гельвецій К. А. Про людину, її розумові здібності та її виховання. – К. : Основа, 1994.

3. Данилова Г. С. Акмеологічна модель педагога // Освіта і управління. – 2006. – №3–4. – С. 82–84.
4. Деркач А. А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека. КН.1–5. – М. : РАГС, 1999. – кн.1.: методолого-прикладные основы акмеологических исследований. – 392 с.
5. Максимова В. Н. Акмеология школьного образования. – СПб. : ЛОИРО, 2000. – 232 с.
6. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К. : Освіта, 2004. – 192 с.
7. Сазоненко Г. С. Акметехнології: принципи реалізації // Перспективні педагогічні технології в системі неперервної освіти : матеріали Всеукр. наук.-пошукової конф. 19 лист. 2004 в м. Київ. – ч.1 / за заг. ред. І. Г. Єрмакова, С. В. Рудаківської. – К., 2005. – С. 125–132.
8. Сазоненко Г. С. Освіта майбутнього : наук.-метод. посібник / Г. С. Сазоненко. – К., 2008. – С. 162.
9. Сходинками до успіху : Досвід Українського гуманітарного ліцею в ретроспективі / Укл. Мозгова В. П. // Сазоненко Г. С. Педагогіка успіху: досвід становлення акмеологічної системи ліцею : наук.-метод. зб. – К., 2004. – С. 589–602.

Романько Т. І.*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ І ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Автор аналізує досвід впровадження психолого-педагогічних вимог до контрольньо-регулюючого компоненту навчально-виховного процесу сучасних загальноосвітніх шкіл.

Оцінювання навчальних досягнень учнів розглядається нині як умова забезпечення конкурентоспроможності особистості і національної економіки, запорука успішної інтеграції освітньої системи України у європейський та світовий культурно-освітній простір.

Як показує аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури, у розробці проблеми вивчення методів контролю досягнуто вже значних результатів. У працях Е. Берязняка, Н. Мойсеюка розкриваються умови підвищення якості знань учнів. В. Воронкова і С. Мирський розробили методику реалізації диференційованого підходу в процесі контролю знань особистості. М. Махмутов, Н. Менчинська, О. Савченко, М. Скаткін вивчили якісні характеристики (показники) знань. До них вони відносять повноту, правильність, усвідомленість, міцність, точність, гнучкість, конкретність, глибину, дієвість [1].

У наш час вітчизняними вченими і вчителями-практиками визначені зміст і завдання контролю, створена класифікація контрольних завдань, сформульовані основні вимоги до розробки контрольних завдань, процедури адміністрування контролю; проаналізовані та описані особливості організації контролю різних видів діяльності, розглянуто специфіку конт-

* © Романько Т. І.